

РОЗДІЛ IV. КРАЄЗНАВЧІ СТОРІНКИ

УДК 373.3/5(477.52)(091)

Віта Коцур
(Переяслав-Хмельницький)

САКУНІВСЬКА ШКОЛА: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

Історія Посулянського краю цікава і насичена багатьма подіями, історичними фактами та іменами. Сакуниха (раніше Сакунова Слобода) – село з давньою і славною історією, своєрідним кліматом, багатою природою, унікальними краєвидами, оригінальними традиціями та звичаями, відомими особистостями. Завдяки особливому географічному розташуванню (найвища точка Недригайлівського району, що на Сумщині) воно неодноразово ставало місцем багатьох пам'ятних подій. Його земля зберігає сліди татарських набігів, козацьких битв, військових походів, воєн, заворушень, революційних подій, природних стихій та потрясінь. Поселення на кордоні в різні часи було пунктом торгових та політичних домовленостей, своєрідними воротами між різними державами: Гетьманщиною, Польщею, Росією.

Свого часу Посулля було відомим козацьким краєм. Але поступово відходить у забуття давня історія, руйнуються історичні пам'ятки, стираються в пам'яті сторінки й епізоди минулих століть. Відходять у небуття люди, забуваються імена тих, хто жив і діяв у різні епохи та періоди історії Сакунихи – цього цікавого і без перебільшення дивовижного куточка Посулянського краю. Нещодавно виповнився 100-літній ювілей з дня відкриття Сакунівської школи – важливого осередку культурного й освітнього життя в краї. Зібрати і донести до сучасних та майбутніх поколінь ці крупики багатогранної і багатогранної історії Сакунихи та її школи є справою потрібною і важливою. Окремі сторінки життєпису села Сакунихи стануть ще однією сходинкою до глибшого пізнання і збереження нашої історії, національної пам'яті.

Ключові слова: Сакунова Слобода, Сакуниха, школа, історія, освіта, вчителі, учні, випускники.

Сакунова Слобода – колишнє власницьке село при річечці Сакуниха, де на 1913 р. проживало 2089 осіб, було 216 дворів, православна церква, постійний будинок, 29 вітряних млинів, 2 маслобійних заводи, 3 ярмарки на рік: 23 квітня, 20 червня та 1 листопада [3].

Раніше школа в цьому мальовничому селі діяла в хаті-збірні, що знаходилась поруч із будинком священика на вулиці Церковка. Цю хатину під солом'яною стріхою довго-довго в селі називали «попівською». Заняття розпочинались пізньої осені після Покрови. Навчались лише хлопчики. Вивчали Закон Божий, арифметику, письмо. В класі не було нічого зайвого. В кутку – ікона, посередині – лампадка. На дерев'яних лавах сиділи учні. За дубовим столом – учитель. Навчали дітей священик, дяк і приїжджий світський учитель. Церковно-приходську школу до 1913 р. закінчило 128 учнів.

На кошти земства в селі була побудована нова школа з дерева та цегли. Спорудили її прекрасні майстри з міста Ромни. Коли зводили школу, всі муляри і теслярі проживали на квартирі у Федора Постоєнка, що мешкав поруч із будовою.

У 1913 р. Роменська повітова земська управа відкрила в Сакунівській Слободі однокласну школу (училище). В перший клас нової школи пішли 21 хлопчик і 4 дівчинки. За соціальним становищем усі вони походили з козаків і селян. Серед перших учнів були Андрій Нечипоренко, Михайло Коцур (мій прадідусь), Григорій Покутній. Вперше в історії села стала навчатись дівчинка – Єфросинія Коцур [5, с. 13].

У школі працювали 1 вчитель і 1 заочник. У вересні-жовтні 1913 р. тут вчителював О.М. Федоренко, а з листопада місяця – Л.М. Соломаха. З вересня 1914 р. – О.С. Литвиненко. З архівних документів відомо, що Олександр Федоренко закінчив духовне училище, на педагогічній ниві трудився з 1909 р., а в Роменському повіті (і саме в Сакунівській Слободі) – з 1913 р.; Олександра Литвиненко закінчила єпархіальне жіноче училище в 1914 р.

Законовчителем у 1913 р. був Афанасій Ляхно – священник, закінчив духовну семінарію.

У 1913 р. шкільна бібліотека нараховувала 41 книгу вартістю в 5 крб.

У 1913 р. М.А. Комарецький, який у 1899–1907 рр. був священником Георгіївської церкви у Сакуновій Слободі, а в 1907–1912 рр. – депутатом III Державної думи Російської імперії від Полтавської губернії, передав книг для бібліотеки Сакуново-Слобідського початкового земського училища на суму 388 крб. [2]. (Для прикладу: фабрично-заводський робітник отримував на рік у середньому близько 300 крб.). М.А. Комарецький неодноразово надавав благодійні кошти місцевій школі [1].

Посильну допомогу навчальному закладу надавали також благодійники: запасний унтер-офіцер Терентій Андрійович Гречаний, старшина Червонослобідської волості Олексій Іванович Свириденко, селянин Юхим Миколайович Осінній, Кіндрат Павлович Коцур (мій прапрадідусь).

У 1914 р. в Сакуновій Слободі влаштована двокомплектна школа. До неї поступив 81 хлопець. Цього ж року зі школи вибуло 12 хлопців і 4 дівчини. На 1 січня 1915 р. тут навчалось 89 учнів (лише хлопці).

З 1913 по 1919 рр. навчальний заклад закінчило 235 учнів. По різних причинах залишили школу 33 учні.

Школа постійно мала в своєму розпорядженні (до колективізації) 40 десятин землі. Ще й понині ця земля називається «Школівщиною».

У 1920–1924 рр. в селі діяла початкова школа, де здобували освіту 139 учнів. Курси лікнепу закінчило понад 340 осіб.

За 1925–1941 рр. тут навчалось 448 учнів. 23 вересня 1941 р. під час кровопролитних боїв за Сакуниху приміщення школи було частково пошкоджене вибуховою хвилею від німецької авіабомби, що розірвалась поруч.

У роки війни діти навчались у пристосованих приміщеннях у різних кінцях села, неопалюваних узимку, без підручників, зошитів, чорнила. Особливо робився наголос на вивченні німецької мови. З'явилися нові «вчителі», які переважно не мали ні потрібної освіти, ні знань.

Після жорстоких боїв 9–11 вересня 1943 р. село було визволено від ворога. Німецька освіта не зараховувалась. Ті учні, хто закінчив навчання при німцях, тепер знову почали ходити в ті ж класи, тільки тепер радянської школи.

Розруха. Ні ручки, ні олівця, ні паперу. Багато сиріт і напівсиріт. Розпочали навчання 1944 р. 203 учні. Першим повоєнним директором семирічки була Єфросинія Митрофанівна Осадча. У школі трудились М.С. Гонтаровська, О.Ю. Дудченко, К.Т. Семешко, М.Г. Очколас, С.М. Жовтневий та ін. [5, с. 17]. Прибавлялись вчителі-чоловіки, які повертались з фронту: І.П. Дорошенко, Я.С. Засько.

Починаючи з 1947 р., школа стала працювати у відбудованому приміщенні. У 1950 р. тут навчалось 256 учнів, працювало 14 вчителів [3].

За період з 1945 по 1964 рр. школу закінчило близько 480 учнів. У повоєнні роки цю школу закінчив і мій дідусь Петро Михайлович Коцур, який усе своє життя, починаючи з 1959 р. і до виходу на пенсію, трудився вчителем історії в рідному селі Сакуниха. Він створив перший в області шкільний краєзнавчий музей. Детальна інформація про нього подається у спогадах педагога [4]. У цій школі розпочинали навчання сучасні науковці А.П. Коцур та В.П. Коцур.

Великою подією в житті Сакунихи стало відкриття нової 8-річної, а потім 9-річної школи в 1972 р. Розрахована вона була на 320 учнів, а навчалось у ній цього року – 226.

У 2007 р. тут отримували знання 51 учень, трудилось 11 вчителів; у 2010 р. – 23 учні, 6 вчителів.

У різні періоди до школи в Сакунісі ходили діти з навколишніх сіл і хуторів: Великої та Малої Дібров, Перетічок, Лахнівщини, Глухів, Постоєнків, Гавришевого, Тютюнників, Писаренків, Микишів, Мелешків, Шевченкового, Баранового та ін.

Всього за весь період (від першої церковно-приходської до закриття школи в 2010 р.), за нашими підрахунками, її закінчило 4516 учнів (в тому числі й вечірня та заочна форми навчання). Серед її випускників: лікарів – 153, вчителів – 721, військових – 89, інженерів – 107, вчених – 6, у т. ч. – 1 академік, 3 доктори наук, 2 професори та ін. [3].

Нагороджено орденами і медалями у роки Другої світової війни 107 її колишніх вихованців, за трудові досягнення – 59. Заслуженими працівниками освіти України стало 2, Заслуженими будівельниками України – 2 її випускники.

Нині в приміщенні колишньої земської школи знаходиться сільська бібліотека та фельдшерський пункт. На її фасаді встановлено дві меморіальні дошки: відомому журналісту, публіцисту К.М. Демочку та педагогу, члену Національної спілки журналістів, члену Національної спілки краєзнавців України, почесному громадянину Сакуніси П.М. Коцуру.

Отже, Сакунівська школа пройшла свій славний історичний шлях з часу її відкриття в 1913 р. Її закінчило понад 4,5 тис. учнів. Було б добре зберегти для нащадків пам'ятку архітектури початку ХХ ст., колишній освітній і духовний центр краю. Можливо й подумати над тим, щоб місцевій владі прийняти рішення про визнання цієї будови пам'яткою історії та культури місцевого значення, встановити меморіальну дошку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Коцур В.А. Комарецький Микола Ананійович / В.А. Коцур // Енциклопедія сучасної України. – К.: Ін-т енцикл. дослід. НАН України, 2014. – Т. 14. Кол – Кос. – С. 155–156.
2. Коцур В. Из Сакунової Слободи – в депутати III Державної думи Російської імперії / В. Коцур // Голос Посулля. – 2011. – № 49–50. – 28 трав. – С. 2.
3. Коцур В. Школа в Сакунісі (До 100-річчя з дня відкриття) / Віта Коцур // Голос Посулля. – 2013. – № 62. – 10 серп. – С. 2.
4. Коцур П.М. Дерево мого роду / П.М. Коцур. – Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2005. – 408 с.
5. Коцур П.М. Не міліють пам'яті джерела / П.М. Коцур. – Переяслав-Хмельницький – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 256 с.

REFERENCES

1. Kocur V.A. Komareckyj Mykola Ananijovych / V.A. Kocur // Encyklopedija suchasnoi Ukrainy. – K.: In-t enc. dosl. NAN Ukrainy, 2014. – T. 14. Kol – Kos. – S. 155–156.
2. Kocur V. Iz Sakunovoi Slobody – v deputaty III Derzhavnoi dumy Rosijskoi imperii / V. Kocur // Golos Posullja. – 2011. – № 49–50. – 28 trav. – S. 2.
3. Kocur V. Shkola v Sakunysi (Do 100-richchja z dnja vidkryttja) / Vita Kocur // Golos Posullja. – 2013. – № 62. – 10 serp. – S. 2.
4. Kocur P.M. Derevo mogo rodu / P.M. Kocur. – Perejaslav-Hmelnyckyj: Knygy-NNI, 2005. – 408 s.
5. Kocur P.M. Ne milijut pamjati dzherela / P.M. Kocur. – Perejaslav-Hmelnyckyj – Chernivci: Knygy-NNI, 2008. – 256 s.

Коцур В. Сакуновская школа: страницы истории.

История Посулянского края интересная и насыщенная многими событиями, историческими фактами и именами. Сакуниха (ранее Сакуновья Слобода) – село с давней и славной историей, своеобразным климатом, богатой природой, уникальными пейзажами, оригинальными традициями и обычаями, известными личностями. Благодаря особому географическому расположению (высшая точка Недригайловского района на Сумщине) оно неоднократно становилось местом многих памятных событий. Его земля хранит следы татарских набегов, казацких битв, военных походов, войн, беспорядков, революционных событий, природных стихий и потрясений. Поселение на границе в разные времена

было пунктом торговых и политических договоренностей, своеобразными воротами между различными государствами: Гетманщиной, Польшей, Россией.

В свое время Посулье было известным казацким краем. Но постепенно отходит в небытие давняя история, разрушаются исторические памятники, стираются в памяти страницы и эпизоды прошлых веков. Уходят в небытие люди, забываются имена тех, кто жил и действовал в разные эпохи и периоды истории Сакунихи – этого интересного и без преувеличения удивительного уголка Посульянского края. Недавно исполнился 100-летний юбилей со дня открытия Сакуновской школы – важного центра культурной и образовательной жизни в крае. Собрать и донести до современных и будущих поколений эти крупинки многовековой и многогранной истории Сакунихи, ее школы является делом нужным и важным. Отдельные страницы биографии села Сакуниха станут еще одной ступенькой к более глубокому познанию и сохранению нашей истории, национальной памяти.

Ключевые слова: Сакуновская Слобода, Сакуниха, школа, история, образование, учителя, ученики, выпускники.

Kotsur V. School in Sakunyha: pages of history.

History of Posullia is full of many interesting events, historical facts and names. Sakunyha (formerly Sakunova Sloboda) is a village with a long and glorious history, a kind of climate, rich nature, unique landscapes, original traditions and customs, famous personalities. Due to the special geographical location (it is the highest point of Nedryhayliv district in Sumy), it became repeatedly the site of many memorable events. Its land retains traces of Tatar invasions, Cossack battles, military campaigns, wars, riots, revolutionary events, natural disasters and shocks. At various times was the settlement of the border; as a point of trade and political agreements, an original gate between different countries: Hetmanschyna, Poland and Russia.

At one time was Posullya known as Cossack region. But an ancient story is moving gradually away into oblivion, are destroying historical monuments, erasing in the memory pages and episodes of past centuries. People waste into oblivion, are forgotten names of those who lived and worked in different times and periods of history of Sakunyha, that is interesting and without exaggeration surprising corner of Posullia region. Recently was turned the 100th anniversary of the opening school in Sakunyha. It is an important center of cultural and educational life in the province. The necessary and important thing is to collect and bring to current and future generations these grains of multicultures and versatile history of Sakunyha, its school. Individual pages of the biography of village Sakunyha will be another stepping stone to much deeper understanding and preserving our history and national memory.

Keywords: Sakunova Sloboda Sakunyha, school, history, education, teachers, students, graduates.

Одержано 20.09.2016.